

Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν¹

Παν. Δ. Παπαδημητρίου², α' ἔκδοσις, 30/10/2022

Ὁ ΙΘ' (19ος) Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας³ (364) ὡς εἶδαμε σὲ προηγούμενο ἄρθρο μας⁴, κατέγραψε τὴν λειτουργικὴ πράξη τῆς Ἐκκλησίας ἀπὸ ἐνωρίτερον τοῦ 4^{ου} ἕως τὸν 8^{ον} αἰῶνα καὶ ἄργότερον, λόγω τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων ποὺ τὴν ἐπεκύρωσαν, καὶ ἡ ὁποῖα λειτουργικὴ πράξη ἐν πολλοῖς ἀκολουθεῖται μέχρι σήμερα.

Ὁ ΙΘ' (19ος) Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας ἔχει ὡς ἑξῆς:

«Περὶ τοῦ δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον, μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν ἐπισκόπων, καὶ τῶν κατηχουμένων εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι, καὶ μετὰ τὸ ἐξελθεῖν τοὺς κατηχουμένους, τῶν ἐν μετανοίᾳ τὴν εὐχὴν γίνεσθαι· καὶ τούτων προσελθόντων ὑπὸ χεῖρα καὶ ὑποχωρησάντων, οὕτω τῶν πιστῶν τὰς εὐχὰς γίνεσθαι τρεῖς, μίαν μὲν τὴν πρώτην διὰ σιωπῆς, τὴν δὲ δευτέραν καὶ τρίτην, διὰ προσφωνήσεως πληροῦσθαι· εἴθ' οὕτω τὴν εἰρήνην διδοῦσθαι. Καὶ μετὰ τὸ τοὺς πρεσβυτέρους δοῦναι τῷ ἐπισκόπῳ τὴν εἰρήνην, τότε τοὺς λαϊκοὺς τὴν εἰρήνην διδοῦναι, καὶ οὕτω τὴν ἁγίαν προσφορὰν ἐπιτελεῖσθαι· καὶ μόνοις ἐξὸν εἶναι τοῖς ἱερατικοῖς εἰσιέναι εἰς τὸ θυσιαστήριον, καὶ κοινωνεῖν».

Ἄρα βάσει τοῦ ἀνωτέρω Κανόνος⁴, καὶ τῶν πηγῶν ποὺ ἐκτίθενται ἄργότερα:

§1 παλαιότερον, καὶ στὴν ἀρχαῖα Ἐκκλησία, Εὐχὲς δὲν λέγονταν μόνον οἱ Λειτουργικὲς Εὐχὲς τοῦ Ἱερέως (ὅπως σήμερα), ἀλλὰ Εὐχὲς λέγονταν καὶ εἶναι καὶ οἱ Συναπτές, Δεήσεις, κλπ. (Διακονικά) ποὺ ποιοῦνται (διὰ προσφωνήσεως) ὑπὸ τοῦ Διακόνου⁵. Αὐτὲς εἶναι οἱ καθεαυτὲς Εὐχὲς τοῦ Λαοῦ, ποὺ ἄκουγε ὁ λαὸς καὶ προσευχόταν λέγοντας κατὰ διάνοιαν τὸ Κύριε ἐλέησον⁴, ἐνὼ παράλληλα (καὶ ἄρα μυστικῶς) ὁ Ἱερεὺς ἐποίει τὴν Εὐχὴν του.

¹ Δηλ. κατὰ τὴν διάρκεια τῆς Εὐχῆς ποὺ ποιεῖ ἐκφώνως, διὰ προσφωνήσεως, ὁ Διάκονος [καὶ συμμετέχει, προσεύχεται ὁ Λαὸς λέγοντας κατὰ διάνοιαν, μυστικῶς, ἀπὸ μέσα του τό· Κύριε ἐλέησον], παράλληλα ὁ Ἱερεὺς (ἄρα μυστικῶς) εὐχεται τὴν δικήν του Εὐχὴν.

² Ὁ συγγραφέας θέλει νὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἀνώνυμο Ἱερέα γιὰ τὰ χρήσιμα σχόλια.

³ Αὕτῃ ἡ σημαντικὴ Σύνοδος ἦταν ἡ πρώτη ποὺ κανόνισε τὰ κανονικὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης.

⁴ «Ὁ ΙΘ' Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας (364), καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν», Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 3/4/2022.

⁵ Ἐννοεῖται ἄνευ μέλους, καὶ σὲ ἀπλὸ ἐκκλησιαστικὸ ὕφος, καὶ ὅχι ὅπως στὴν σημερινὴ πράξη.

§2 ἡ Εὐχὴ τοῦ ἱερέως (ποὺ ἀναφέρεται ὁ κανὼν) λέγεται διὰ σιωπῆς⁴, μυστικῶς, καὶ ἐκ παραλλήλου, πρὸς τὴν ὑπὸ τοῦ Διακόνου Εὐχὴς διὰ Προσφωνήσεως⁴)⁶.

Ὅπως φαίνεται παρακάτω στὶς πηγές, πρὸ τῆς γεννήσεως τοῦ Ἁγίου Φιλοθέου, μετέπειτα Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως,

π.χ. «Λέγοντος⁷ τοῦ Διακόνου τὴν συναπτὴν, ἐπεύχεται ὁ Ἀρχιερεὺς»,

αὐτὴ ἡ πράξις §2 ποὺ κατέγραψε ἡ ἐν Λαοδικεῖα Σύνοδος εἶναι καθολικὴ (ἦταν «ἔθος») ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τηρεῖται μέχρι τὴν ἡμέραν μας (ἂν καὶ χωρὶς νὰ γνωρίζουμε τὶς λεπτομέρειες, καὶ νὰ γνωρίζει ὁ πολὺς λαὸς νὰ συμμετέχει μυστικῶς, νοερῶς μὲ τὸ Κύριε ἐλέησον), δηλαδὴ

§3 ὁ Διάκονος+Ψάλτης+Λαὸς μὲ τὸν ἱερέα προσεύχονταν πολλάκις παράλληλα, καὶ φυσικὰ μὲ διαφορετικὰς Εὐχὰς

Ἀπὸ τὴν πηγὴν φαίνεται ὅτι ὁ Διάκονος μὲ τὴν εἰς ἐπήκοον Εὐχὴν ποιεῖ, καλεῖ τὸν λαὸν εἰς προσευχήν, καὶ ταυτόχρονα, καλύπτει τὸν ἱερέα (ἀκόμη καὶ τὸν Ἀρχιερέα) νὰ τοῦ δώσει καιρὸ (χρόνο) νὰ πει⁸ τὴν ἱερατικὴν του Εὐχὴν μυστικῶς.

⁶ Φυσικὰ ἐξαιρέσεις ὑπῆρχαν καὶ ὑπάρχουν, καὶ εἶναι αὐτὲς ποὺ ἐπιβεβαιώνουν τὸν κανόνα. Σίγουρα, ἀρκετοὶ ἱερεῖς ἀντὶ μὲ σιωπῆς, θὰ ἔλεγαν τὴν Εὐχὴν ψιθυριστὰ, ἀλλὰ φυσικὰ νὰ μὴν ἀκούγονταν. Ἀλλὰ πάντα, **χωρὶς μικρόφωνα γιὰ 1900+ χρόνια** ἐνεκα ἀπουσίας ἡλεκτρικοῦ ρεύματος. Χωρὶς μικρόφωνα, δὲν ἀκούγεται καθόλου ἡ Εὐχὴ στὸ ἐκκλησιαστικόν, ὅπως καὶ δὲν ἀκούγονται οἱ Ψάλτες ἢ οἱ ἱερεῖς ὅταν (κακῶς βέβαια) **συνομιλοῦν μεταξύ τους ἐν ὧρᾳ Ἀκολουθίας** (αὐτὸ εἶναι τὸ καθεαυτὸ «χαμηλόφωνο» - εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι ἡ νεωτερικὴ ροὺμπρικὰ «χαμηλοφώνως» (in low voice) δὲν ὑπάρχει πουνθενὰ στὴν Παράδοση καὶ σὲ κανένα Εὐχολόγιον). Οἱ λόγοι ποὺ αὐτοὶ οἱ ἱερεῖς θὰ τὴν ἔλεγαν ψιθυριστὰ μπορεῖ νὰ ἦσαν (τὸ **συλλεΐτουργον** θὰ μᾶς ἀπασχολήσει ἄλλη φορὰ): α. ἔτσι εἶχαν μάθει νὰ διαβάζουν, β. γιὰ νὰ κατανοήσουν τὸ ἀναγινωσκόμενο ἔπρεπε νὰ ἀκοῦνε τὴν φωνὴν τους. – **Τὸ νοερὸ πάντως εἶναι ἀνώτερο ἀπὸ τὸ φωνητικόν.** Διὸ καὶ οἱ φοιτητὲς, καὶ οἱ ἐπιστήμονες, πάντοτε νοερῶς (ἀπὸ μέσα τους) διαβάζουν (πηγαίνει σὲ μιὰ βιβλιοθήκη Πανεπιστημίου καὶ θὰ τὸ διαπιστώσετε). – Στὴν Εὐχὴ τοῦ Χριστοῦ, οἱ ἀρχαριοὶ λένε τὴν Εὐχὴν ἐξωτερικευμένη μὲ τὸ στόμα, ἀλλὰ οἱ προχωρημένοι τὴν λένε νοερῶς. Καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος λέει: «**Οὕτω καὶ Μωϋσῆς ἠύχετο· διὸ καὶ μηδὲν αὐτοῦ φθεγγομένου, φησὶν ὁ Θεός, Τί βοᾷς πρὸς με; Ἄνθρωποι μὲν γὰρ ταύτης μόνον ἐπακούουσι τῆς [ἐξωτερικευμένης] φωνῆς. ὁ δὲ Θεὸς πρὸ ταύτης τῶν ἐνδοθεν κραζόντων ἀκούει. [...]**», [PG 54, 646].

⁷ Λέγοντος τοῦ Διακόνου, καὶ ὄχι εἰπόντος τοῦ Διακόνου.

⁸ Ὅς σημειωθεῖ ὅτι στὴν ἀρχαῖαν Ἐκκλησίαν, οἱ ἱερεῖς ἐπὶ τὸ πλεῖστον «ἔλεγαν» τὴν (ἴδιαν) Λειτουργικὴν Εὐχὴν ἀπὸ μνήμης (ἐξαιρέσεις φυσικὰ ὑπῆρχαν, **ἱερεῖς ποὺ κρατοῦσαν σημειώσεις, καὶ οἱ σημειώσεις ἀργότερα ἔγιναν Εὐχολόγια, καὶ ἔτσι ἀδρανοποιήθηκε ἡ τοὶ ἐξασθένησε ἡ μνήμη**). Καὶ τοῦτο καθόλου παράδοξο ἀφοῦ παλαιὰ μοναχοὶ ἀλλὰ καὶ Ἐπίσκοποι ἔπρεπε νὰ γνωρίζουν τὸ Ψαλτήριον ἀπὸ μνήμης. Καὶ ὁ Ἅγιος Πορφύριος τὸ εἶχε μάθει ἀπὸ μνήμης, μέχρι καὶ τὰ σημεία ποὺ ὁ ἑναὶ Ψαλμὸς σὲ «πηγαίνει» στὸ ἄλλον (λόγω ὁμοιότητος τινῶν στίχων). Καὶ πολλοὶ λαϊκοί, τοὺς Χαιρετισμοὺς τῆς Παναγίας τοὺς ἔμαθαν καὶ τοὺς λένε

Καὶ ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ ὅπως ἐπίσης φαίνεται ἀπὸ τὶς πηγές ἀργότερα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν σημερινή πράξη, **ἀκόμη καὶ οἱ Ψάλτες καλύπτουν τὸν Ἱερέα** νὰ τοῦ δώσουν καιρὸ (χρόνο) νὰ πεῖ τὴν Εὐχὴν του μυστικῶς.

§4 Παρόντος Διακόνου, ἡ Συναπτή γινότανε γιὰ νὰ προσευχηθεῖ ὁ Λαὸς κατὰ διάνοιαν διὰ τοῦ Κύριε ἐλέησον⁹, καὶ παράλληλα γιὰ νὰ δώσει «καιρὸ» (χρόνο) στὸν Ἱερέα, νὰ πεῖ μυστικῶς τὴν ἱερατικὴ Εὐχή.

§5 Γιὰ αὐτὸ καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, διαχωρίζει τὶς Εὐχὲς τοῦ Λαοῦ, ἀπὸ τὶς Εὐχὲς τῶν Ἱερέων: «Οὐχ οὕτως εἰσακούη κατὰ σαυτὸν τὸν Δεσπότην παρακαλῶν, ὡς μετὰ τῶν ἀδελφῶν τῶν σῶν. Ενταῦθα γὰρ ἐστὶ τι πλεον, οἷον ἡ ὁμόνοια καὶ ἡ συμφωνία, καὶ τῆς ἀγάπης ὁ σύνδεσμος, **καὶ αἱ τῶν Ἱερέων εὐχαί. Διὰ γὰρ τοῦτο οἱ ἱερεῖς προεστήκασιν, ἵνα αἱ τοῦ πλήθους εὐχαὶ ἀσθενέστεραι οὔσαι, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβόμεναι, ὁμοῦ** [τὸ ὁμοῦ, προϋποθέτει ὅχι μόνον τὸ ταυτό-χωρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ταυτόχρονον, ἄρα παραλλήλως τῷ χρόνῳ· τὸ παραλλήλως προϋποθέτει τὸ μυστικῶς παρὰ τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ ταυτόχρονα προσεύχεται ὁ Λαὸς μετὰ τὴν ἐκφωνουμένη Εὐχὴ τοῦ Διακόνου]¹⁰ **συνανέλθωσιν αὐταῖς εἰς τὸν οὐρανόν»⁴, [PG 48,725].**

Μὲ τὸν καιρὸ ὅμως ἐξέλιπον οἱ (πολλοὶ) Διάκονοι καὶ ἡ ἀναλογία Διακόνων/Ἱερέων ἐμίκρυνεν, μὲ ἀποτέλεσμα ἀπόντος Διακόνου, ὁ Ἱερεὺς νὰ λέει τὶς Εὐχὲς τοῦ Διακόνου (προσευχὴ Λαοῦ) καὶ νὰ μὴν ἔχει κάλυψιν τὴν ἀπαιτουμένην ἀπὸ τὴν Παράδοσιν τῶν Πατέρων, διὰ τὴν μυστικὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἱερατικῶν Εὐχῶν του. Ἔτσι, εἰς τὶς ἐνορίες χωρὶς Διάκονον, δύο τινὰ μᾶς ἄφησε ἡ Ἐκκλησιαστικὴ Παράδοσις:

§6 ὁ Ψάλτης καλύπτει¹¹ τὸν Ἱερέα, ἡ ἰσοδύναμα, ὁ Ἱερεὺς καλύπτεται στὰ ὑπὸ τοῦ Ψάλτου λεγόμενα διὰ νὰ πεῖ μυστικῶς τὰς Εὐχὰς (αὕτῃ ἡ πρακτικὴ εἶναι ἡ ἐπικρατοῦσα - ἄνευ Διακόνου - στὴν Ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ πολλάκις, καὶ μετὰ Διακόνου ὁ Ψάλτης καλύπτει τὴν Εὐχὴ τοῦ Ἱερέως³⁰),

§7 ὁ Ἱερεὺς λέγει τὶς Εὐχὲς στὴν θέσιν τους (ἡ σύνολη ἀκριβὴς θέσις τῶν Εὐχῶν πρωτοκαταγράφηκε ἀναλυτικῶς εἰς τὴν Διάταξιν τοῦ Ἁγίου καὶ Πατριάρ-

ἀπὸ μνήμης. Ἄλλοι γνωρίζουν καὶ τὸ Μικρὸν Ἀπόδειπνον ἀπὸ μνήμης (εἶναι οἱ Εὐχὲς τῆς Θείας Λειτουργίας τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου περισσότερες;). Θυμᾶμαι ὁ πρῶτος μου γέροντας Εὐδόκιμος, ἀπ'ἔξω ἤξερε τὴν Ἀκολουθία τοῦ Εὐχελαίου.

⁹ Ἀσφαλῶς καὶ διὰ τῶν ἰδίων αἰτημάτων ἐκάστου τῶν Πιστῶν, ἃ μυστικῶς (μὴ εἰς ἐπήκοον) αἰτοῦνται, πρβλ. Ἁγίου Νικολάου Καβάσιλα, «ἵνα ὧν ἕκαστος ἰδίᾳ αἰτεῖται» [PG 150, 401].

¹⁰ [...] : Οἱ ἀγκύλες εἶναι δικές μας ἐπεξηγήσεις.

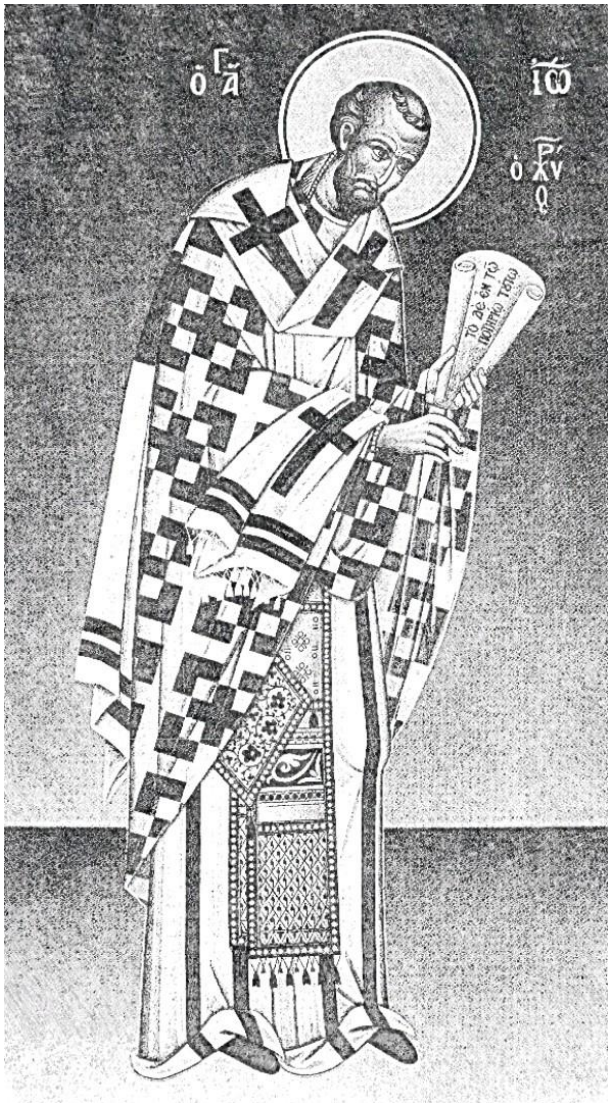
¹¹ Παραδείγματα πολλά, ἀκόμη καὶ παρόντος Διακόνου, βλ. εἰς τὴν κατωτέραν ἀνάλυσιν τῶν πηγῶν.

χου Φιλοθέου¹²), πάντα μυστικῶς, καὶ ὅταν τελειώσῃ ὁ Ψάλτης τὴν σχετικὴν ἀπόκρισιν, ἐπακολουθεῖ λειτουργικῇ σιγῇ (σιωπῇ) στὴν Ἐκκλησία (αὐτὸ γίνεται ἐν μέρει στὸ Ἅγιον Ὄρος, ἄκουε καὶ τὸν Ἅγιο Πορφύριο¹³).

Διὸ καὶ ὁ Ἰω. Φουντούλης εἰλικρινῶς παραδέχεται: «Ἐχει ὁμως δημιουργηθεῖ ἀπὸ αἰώνων παράδοση ὡς πρὸς τὴ μυστικῶς ἀνάγνωσις τῶν Εὐχῶν καὶ αὐτὴ σήμερα εἶναι ἡ γενικῶς κρατοῦσα σ' ὅλη τὴν Ὁρθόδοξο Ἐκκλησία τάξη»¹⁴.

Νὰ δοῦμε στὴν συνέχεια τίς πηγές, καὶ θὰ κλείσουμε μὲ τὸ συμπέρασμά μας, καὶ μὲ μία πρότασιν διὰ τὴν παρατηρουμένην ἔλλειψιν Διακόνων.

Ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, διαχωρίζει τίς Εὐχές τοῦ Λαοῦ, ἀπὸ τίς Εὐχές τῶν Ἱερέων.

«Διὰ γὰρ τοῦτο οἱ ἱερεῖς προεστήκασιν, ἵνα αἱ τοῦ πλήθους Εὐχαὶ ἀσθενέστεραι οὔσαι, τῶν δυνατωτέρων τούτων ἐπιλαβόμεναι, ὁμοῦ συνανέλθωσιν αὐταῖς εἰς τὸν οὐρανόν».

Τὸ ὁμοῦ, προϋποθέτει ὄχι μόνον τὸ ταυτόχωρον, ἀλλὰ καὶ τὸ ταυτόχρονον, ἄρα παραλλήλως τῷ χρόνῳ· τὸ παραλλήλως προϋποθέτει τὸ μυστικῶς παρὰ τοῦ ἱερέως, ἀφοῦ ταυτόχρονα προσεύχεται ὁ Λαὸς μὲ τὴν ἐκφωνουμένη Εὐχὴ τοῦ Διακόνου.

Εἰκὼν ἐπεξεργασμένη ἀπὸ Τοιχογραφία (Ι. Ἡσ. Εὐαγγ. Ἰωάννης ὁ Θεολόγος, Σουρωτὴ Θεοσ/νίκης).

¹² «[Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου](#)», V.480 [ΔΘΛ], Π. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 23/11/2020).

¹³ «[Σύγχρονοι \(Ἅγιοι\) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχές](#)», Παν. Δ. Παπαδημητρίου 8/2/2022.

¹⁴ Ἰω. Μ. Φουντούλη, Ἀπαντήσεις εἰς Λειτουργικὰς ἀπορίας, Τόμος Ε', Ἀποστ. Διακονία 2003, σ. 201.

ΠΗΓΑΙ (ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ)

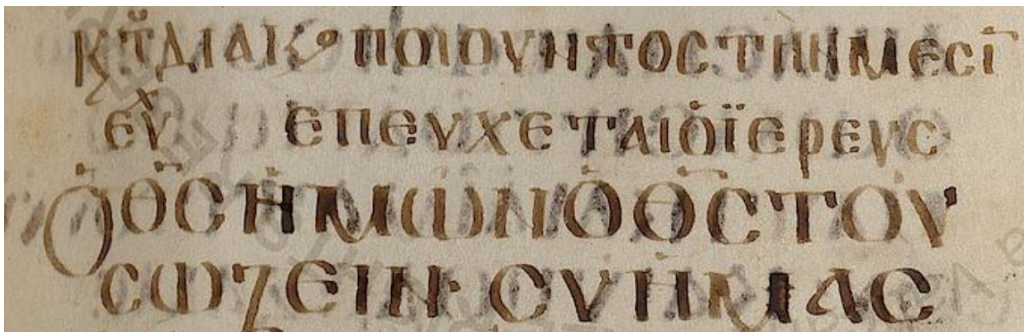
Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν,
ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν

(χρονολογία πηγῶν: μέχρι τό 1300, ὅτε ἡ γέννησις τοῦ Ἁγίου Φιλοθέου,
μετέπειτα Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)

[...] : Οἱ ἀγκύλες εἶναι δικές μας ἐπεξηγήσεις.

Ἀρχαιότερο σωζόμενο Εὐχολόγιον Barberini^{15,16} Gr. 336 (πρὸ τοῦ 800 μ.Χ.)

■ φ. 18, Λειτουργία Μ. Βασιλείου

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

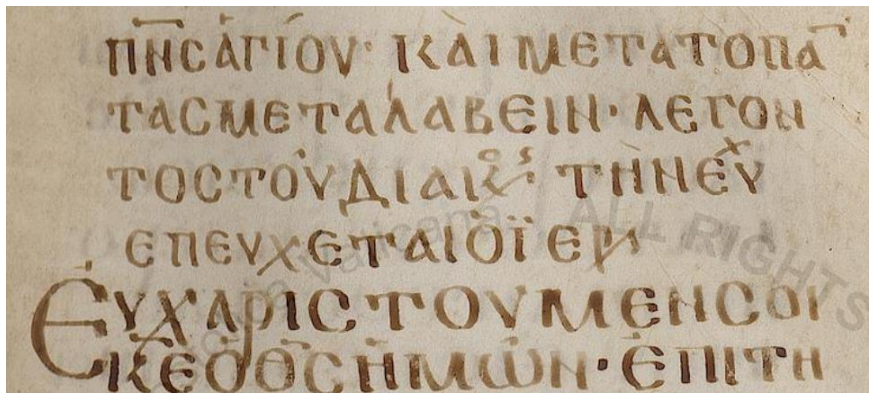
«Καὶ τοῦ Διακόνου ποιοῦντος τὴν μέσην Εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς [ἄρα μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου]· Ὁ Θεὸς ἡμῶν, ...»

■ φ. 21, Λειτουργία Μ. Βασιλείου

¹⁵ Ἐχει ἰταλικὴ ὀνομασίαν ἐπεὶ δὴ κατέληξε στὴν συλλογὴ τοῦ καρδινάλιου Barberini (τώρα βρίσκεται στὴν βιβλιοθήκη τοῦ Βατικανοῦ). Πρόκειται ὅμως περὶ ἀντιγράφου Κωνσταντινουπολίτικου Εὐχολογίου τοῦ 8^{ου} αἰῶνος.

¹⁶ Stefano Parenti e Elena Velkovska, *L' Eucologio Barberini Gr. 336*, Roma 2000.

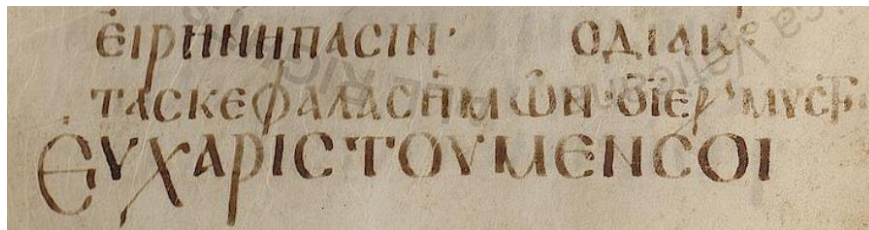

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

«Καὶ μετὰ τὸ πάντα μεταλαβεῖν· λέγοντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν ἐπεύχε-
ται ὁ ἱερεὺς [ἄρα μυστικῶς ἐνὸς ποιεῖται ἡ Εὐχή ὑπὸ τοῦ Διακόνου]· Εὐχαριστοῦμεν
Σοι Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ...»

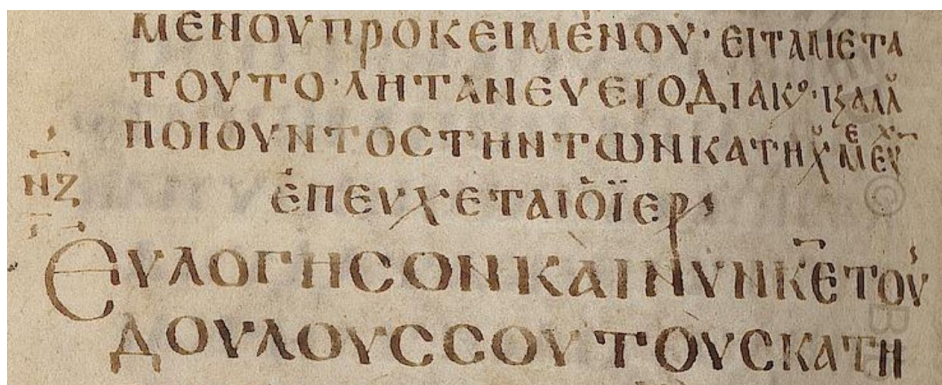
■ φ. 36, Λειτουργία Ἀγ. Ἰω. Χρυσοστόμου

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

«Ὁ Διάκονος· Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν· Ὁ ἱερεὺς μυστικῶς· Εὐχαριστοῦμεν Σοι Βα-
σιλεῦ ἄορατε, ...».

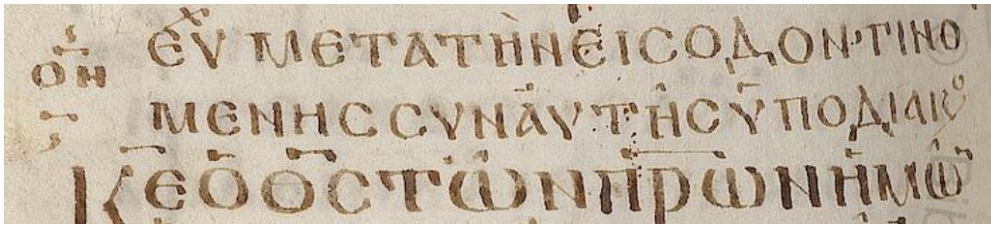
■ φ. 66β, Ὁρθρος

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

«... Εἴτα μετὰ τοῦτο λητάνευει ὁ Διάκονος· καὶ ἄλλου [Διακόνου] ποιῶντος
τὴν τῶν Κατηχουμένων Εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς [ἄρα μυστικῶς ἐνὸς ποιεῖται ἡ
Εὐχή ὑπὸ τοῦ Διακόνου]· Εὐλόγησον καὶ νῦν, Κύριε, τοὺς δούλους Σου ....».

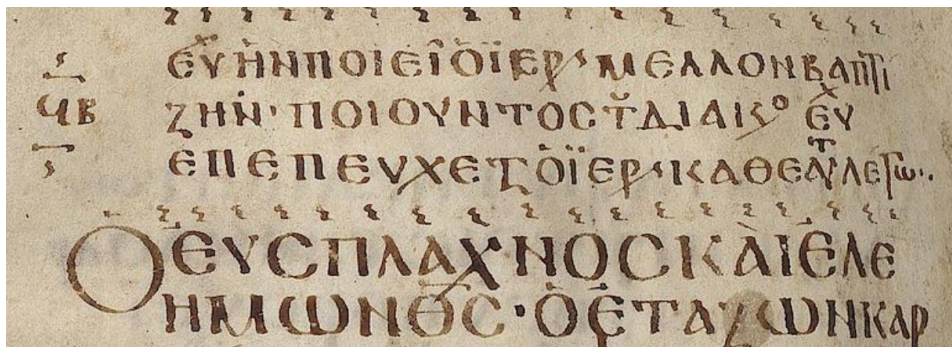
■ φ. 78β, Τριτοέκτη (Τριθέκτη) ἐν ταῖς Ἀγίαις Νηστεαῖς

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

«... Εὐχὴ μετὰ τὴν Εἴσοδον γινομένης Συναπτῆς ὑπὸ τοῦ Διακόνου· [Ὁ Ἱερεὺς·] [ἐννοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Συναπτὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου] Κύριε ὁ Θεὸς τῶν πατέρων ἡμῶν...».

■ φ. 96β, Βάπτισμα

Βιβλιοθήκη Βατικανοῦ.

«... Ποιῶντος τοῦ Διακόνου Εὐχὴν ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν λέγων [ἐννοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου, ἀλλὰ καὶ λόγῳ τοῦ καθ' ἑαυτόν]· Ὁ εὖσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεός ... (φ. 98) Δεῖ εἰδέναι ὅτι οὐδὲ ταῦτα ἐπὶ τέλους ἐκφωνεῖ ὁ Ἱερεὺς ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀμήν καθ' ἑαυτὸν λέγει. Μετὰ δὲ τὸ πληρῶσαι τὰ διακονικὰ τὸν Διάκονον, ὁ Ἱερεὺς ἐκφωνεῖ λέγων· Μέγας εἰ Κύριε, ...».

■ φ. 104β, Βάπτισμα

«... Καὶ μετὰ τοῦτο ποιῶντος τοῦ Διακόνου Εὐχὴν ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν ταύτην [ἐννοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου]· Εὐλογητός εἰ Κύριε ὁ Θεός ...».

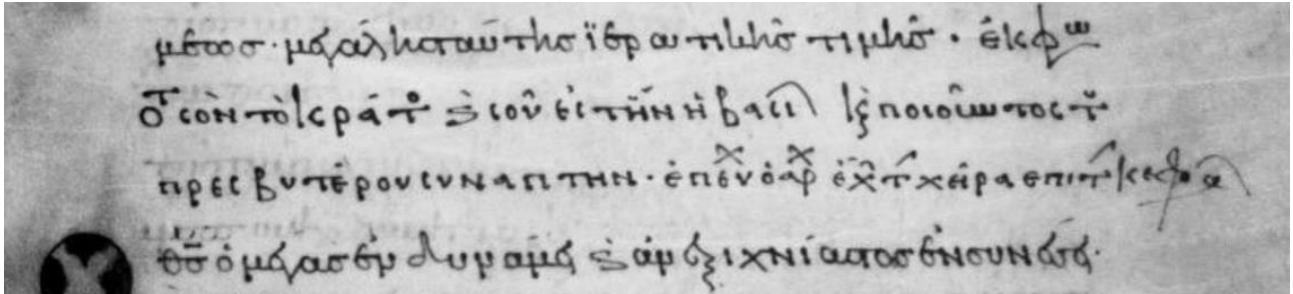
■ φ. 136, Ἀγιασμός εἰς τὰ Ἁγία Θεοφάνεια

«... Ποιῶντος [τοῦ] Διακόνου Εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν ταύτην [ἐννοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου] μὴ λέγων τὴν συνήθη ἐκφώνησιν ἐν τῷ τέλει τῆς Εὐχῆς· Δέσποτα Κύριε ὁ Θεός προσκάλεσαι ...».

Συλλογὴ Α. Dmitrievskij (Orisanie) (Ἄ. Δημητρίεφσκι)¹⁷

■ Τ.2, σ. 18 (Σινᾶ χφ 956 (900 μ.Χ.), Χειροτονία Πρεσβυτέρου)

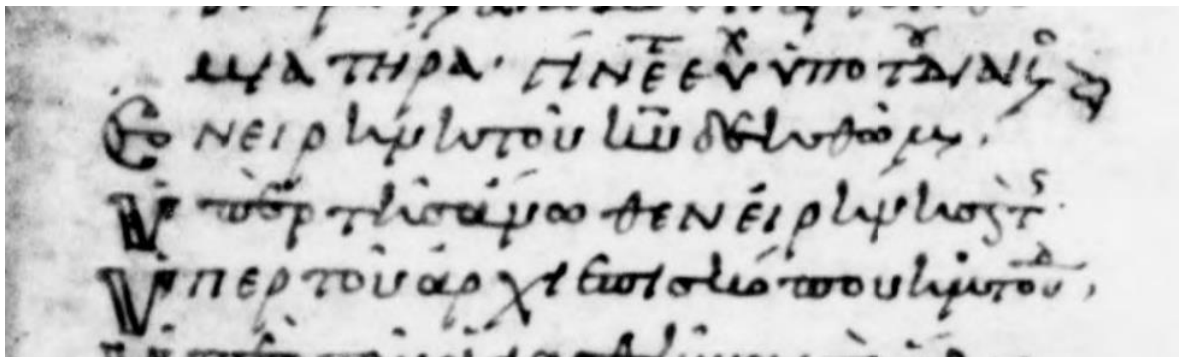

Σινᾶ χφ 956 (900μ.Χ.), φ. 38, Βιβλιοθήκη Κογκρέσου ΗΠΑ.

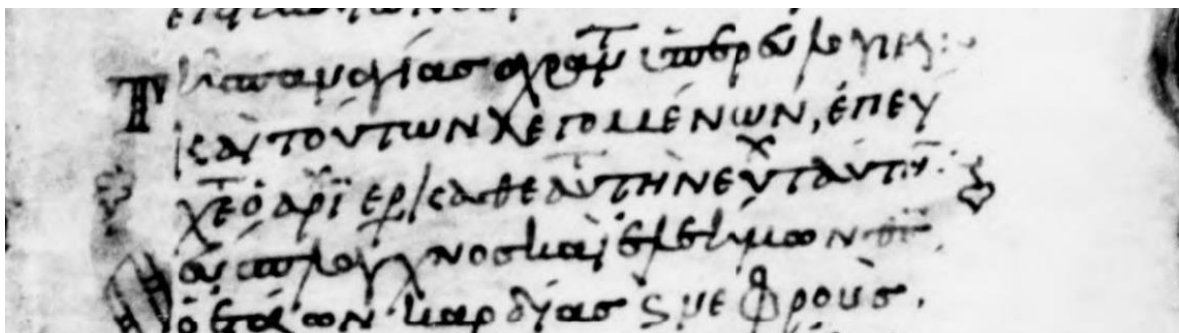
«Καὶ ποιῶντος τοῦ Πρεσβυτέρου συναπτὴν, ἐπεύχεται ὁ Ἀρχιερεὺς [ἄρα μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ συναπτὴ]».

[Χειροτονία Διακόνου, φ. 39] «Καὶ ποιεῖ ὁ Διάκονος Εὐχὴν· Καὶ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος ... ἐπεύχεται οὕτως [ἄρα μυστικῶς ἐνόσω ποιεῖται ἡ Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου]».

■ Τ.2, σσ. 1-3 (Σινᾶ χφ 957 (900 μ.Χ.), Βάπτισμα)

.....

Σινᾶ χφ 957 (900μ.Χ.), φφ. 10-11, Βιβλιοθήκη Κογκρέσου ΗΠΑ.

¹⁷ Μετάφρασις τῶν Περιεχομένων Δημητρίεφσκι ἀπὸ τὸν κ. Μάρκελλον Πιράρ ([Ψαλτολόγιον](#)).

«...γίνεται Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου· Ἐν εἰρήνῃ... Καὶ τούτων λεγομένων, ἐπεύχεται ὁ Ἀρχιερεὺς καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς] τὴν εὐχὴν ταύτην· Εὐσπλαγχνος...».

■ Τ.2, σσ. 7 (Σινᾶ χφ 957 (900 μ.Χ.), Ἀγιασμός εἰς τὰ Ἅγια Θεοφάνεια)

«Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου Εὐχὴν συναπτὴν· Ἐν εἰρήνῃ... Καὶ τούτων λεγομένων ὑπὸ τοῦ Διακόνου, ὁ Ἀρχιερεὺς καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς] ἐπεύχεται τὴν εὐχὴν Γερμανοῦ Πατριάρχου· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ...».

■ Τ.2, σσ. 9 (Σινᾶ χφ 957 (900 μ.Χ.), Τριτοέκτη (Τριθέκτη) ἐν Νηστείαις)

«Εὐχὴ μετὰ τὴν εἴσοδον, γινομένης συναπτῆς ὑπὸ τοῦ Διακόνου· Κύριε ὁ Θεὸς ...».

■ Τ.2, σσ. 15 (Σινᾶ χφ 957 (900 μ.Χ.), Εὐχὴ τοῦ Νιπτῆρος)

«Λέγοντος τοῦ Διακόνου τὴν συναπτὴν, ἐπεύχεται ὁ Ἀρχιερεὺς [ἄρα μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν]· Δέσποτα Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 26 (Σινᾶ χφ 958 (900 μ.Χ.), Βάπτισμα)

«...γίνεται Εὐχὴ ὑπὸ τοῦ Διακόνου οὕτως· Ἐν εἰρήνῃ... Τούτων δὲ λεγομένων, εὐχεται ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς]».

■ Τ.2, σ. 26-27 (Σινᾶ χφ 958 (900 μ.Χ.), Εὐλόγησις Ὑδάτων εἰς τὰ Θεοφάνεια)

«...εὐθύς ὁ Διάκονος ἄρχεται· Ἐν εἰρήνῃ... Τούτων δὲ ὑπὸ τοῦ διακόνου λεγομένων, ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν εὐχεται [ἄρα μυστικῶς]».

■ Τ.1, σ. 173 (Σινᾶ χφ 150 (10-11^{ος} αἰ.), Τάξις εἰς τὸν Ὁρθρον τοῦ Πάσχα)

«Ὁ διάκονος· Ἐν εἰρήνῃ... Ὑπὲρ τῆς εἰρήνης.... Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν Εὐχὴν [ἄρα μυστικῶς]. Ὁ διάκονος [συνεχίζει ἄνευ διακοπῆς] · Ἀντιλαβοῦ... Τῆς Παναγίας... Ὁ ἱερεὺς ἐκφώνως· Ὅτι πρέπει...».

■ Τ.2, σ. 44 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Εὐλόγησις Ὑδάτων εἰς τὰ Θεοφάνεια)

«Εὐχὴ, λεγομένη εἰς τὸ ὕδωρ τῶν ἁγίων Θεοφανείων, ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν συναπτὴν [ἄρα μυστικῶς ἢ Εὐχὴ τοῦ ἱερέως]».

■ Τ.2, σ. 54 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

«...Υπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι... Τούτων δὲ τελειουμένων **[λεγόμενων]**, εὐχεται ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν τὴν εὐχὴν ταύτην [ἄρα μυστικῶς]· Ὁ εὐσπλαγχνος...».

«Καὶ ποιοῦντος τοῦ Διακόνου Εὐχὴν συναπτήν, ποιεῖ ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν ταύτην [ἄρα μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν]· Εὐλογητός εἶ...».

■ Τ.2, σ. 59 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Ἀπόταξις καὶ Σύνταξις, Μ. Παρασκευή)

«... καὶ γινομένης τῆς πρὸς τὸ ἅγιον φῶτισμα εὐτρεπιζομένοις **συνήθους Εὐχῆς** παρ' ἐνὸς τῶν **Διακόνων** [συνήθους Εὐχὴ παρὰ τοῦ Διακόνου γιὰ νὰ καλύψει τὸν Ἀρχιεπίσκοπο νὰ πεῖ τὴν Εὐχὴν του], ποιεῖ ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τὴν Εὐχὴν ταύτην [ἄρα μυστικῶς]».

■ Τ.2, σ. 59 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Προχείρισις Βασιλέως)

«... καὶ ποιοῦντος τοῦ Διακόνου Εὐχὴν, ἐπεύχεται [ἄρα μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν] ὁ Πατριάρχης οὕτως [ἀκόμη καὶ ὁ Βασιλεὺς δὲν ἀκουγε τὴν Εὐχὴν]».

■ Τ.2, σ. 60 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Καθιέρωσις Ναοῦ)

«... ὁ δὲ Πατριάρχης ἐν ... τῷ γίνεσθαι τὴν τοῦ Διακόνου Εὐχὴν, ἐπεύχεται ταῦτα [ἄρα μυστικῶς]· Ὁ Θεὸς ὁ ἀναρχος...».

■ Τ.2, σ. 62 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Ἐγκαίνια Ναοῦ)

«...ποιοῦντος Διακόνου Εὐχὴν συναπτήν, ἐπεύχεται [ἄρα μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν] ὁ Πατριάρχης, λέγων οὕτως· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ...».

■ Τ.2, σ. 76 (Σινᾶ χφ 961 (11-12^{ος} αἰ.), Θ. Λειτουργία)

«Ὁ Διάκονος· Πρόσχωμεν, καὶ μετὰ τὸ εἰπεῖν τὸν διάκονον τὸ Πρόσχωμεν, Εὐχὴν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς], μέλλων ὑψῶναι τὸν Ἅγιον Ἄρτον, λέγων οὕτως [ἐπικρατούσης σιγῆς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἀφοῦ καθ' ἑαυτὸν ἡ Εὐχὴ]· Πρόσχευ Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ...

«...ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται [ἄρα μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν]· Εὐχαριστοῦμέν Σοι, Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, ἐπὶ τῇ μεταλήψει...».

■ Τ.2, σ. 78 (Σινᾶ χφ 961 (11-12^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

«...Ἀντιλαβοῦ... Τῆς Παναγίας... Ὅτι πρέπει. Τότε ἐπεύχεται ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν ταύτην καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς]· ... Καὶ τὸ Ἀμήν καθ' ἑαυτὸν λέγει. Μετὰ

τὸ συμπληρῶσαι τὸν ἀρχιδιάκονον, ἄρχεται ὁ ἱερεὺς τῆς τῶν ἁγίων βαπτισμάτων Εὐχῆς, λέγει οὕτως· Μέγας εἶ Κύριε...».

«Ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, τότε ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται [ὑπονοεῖται μυστικῶς, ἐνόσω ποιεῖ ὁ Διάκονος τὴν Εὐχὴν] εἰς τὸ ἅγιον μῦρον».

■ Τ.2, σσ. 134-135 (Σινᾶ χφ 1040 (12^{ος} αἰ.), Διακονικά Προηγιασμένης Μ. Βασιλείου)

«Ἐν ὅσῳ δὲ ψάλλεται τὸ Εὐλόγει ἡ ψυχὴ μου, καὶ ὁ Διάκονος λέγει τὴν συναπτὴν, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται [ὑπονοεῖται μυστικῶς] τὰς τρεῖς Εὐχὰς τοῦ λυχνικοῦ τὰς πρώτας».

■ Τ.2, σσ. 140-141 (Σινᾶ χφ 1020 (12-13^{ος} αἰ.), Λειτουργία)

«Ὁ λαὸς τὸ Τρισάγιον. Ὁ ἱερεὺς Εὐχὴ τοῦ Τρισαγίου· Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος... [ὑπονοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ψάλλεται τὸ Τρισάγιον]».

«...ὁ διάκονος λέγων· Εἴπωμεν πάντες... Κύριε παντοκράτωρ... **ὑπὲρ τοῦ ῥυσθῆναι...**¹⁸ Ἐλέησον ἡμᾶς ὁ Θεός... Καὶ ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν Εὐχὴν ταύτην μυστικῶς τῆς ἐκτενοῦς [ἄρα παράλληλα μὲ τὸν διάκονον]· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενὴ ταύτην ἰκεσίαν...».

«Ὁ Διάκονος λέγει· Ὅσοι καὶ κατηχοῦμενοι... Ὁ Διάκονος ἀργὰ τὴν συναπτὴν. Ὁ ἱερεὺς εὐχὴ πιστῶν πρώτη [μυστικῶς, ἔξ οὗ καὶ ἀργὰ ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν διὰ νὰ καλύψει τὸν χρόνον τῆς Εὐχῆς]· Σὺ, Κύριε, κατέδειξας ἡμῖν τὸ μέγα...».

■ Τ.2, σ. 150 (Σινᾶ χφ 1036 (12-13^{ος} αἰ.), Ἁγια Θεοφάνεια)

«... λέγει ὁ διάκονος συναπτὴν· Ἐν εἰρήνῃ... Τῆς Παναγίας... Εὐχὴ, ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτόν· Δοξάζομέν Σε, Δέσποτα,... [ὑπονοεῖται μυστικῶς, ἐνόσω λέγεται ἡ συναπτὴ]».

■ Τ.2, σ. 156 (Πάτμου χφ 104 (13^{ος} αἰ.), Ἁγια Θεοφάνεια)

«Καὶ εὐθὺς διακονικά. Ἐν εἰρήνῃ... Τῆς Παναγίας ἀχράντου... Εὐχὴ, λεγομένη μυστικῶς, Γερμανοῦ· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μονογενὴς Υἱός, ... Καὶ εὐθὺς ἄρχεται ὁ ἱερεὺς λαμπροτάτη φωνῇ τὴν Εὐχὴν ταύτην· Δοξάζομέν σε... ».

■ Τ.2, σ. 162 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Λυχνικόν)

«...ὁ διάκονος τὴν ἐκτενὴν, ὄντος τοῦ ἱερέως ἐν τῷ βήματι· Εἴπωμεν πάντες... Ὁ λαός· Κύριε ἐλέησον. Ἐξ ὅλης ψυχῆς... Κύριε παντοκράτωρ... Ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ

¹⁸ Δὲν ὑπάρχει αὕτὴ ἡ αἵτησις στὰ σύγχρονα ἱερατικά.

τοῦ λαοῦ λέγοντος τὸ Κύριε ἐλέησον [ἦτοι τοῦ Διακόνου ποιῶντος τὴν ἐκτενήν], ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν Εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς [ἐννοεῖται μυστικῶς]· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενή...».

«Εἶτα Καταξιώσον, Κύριε, καὶ εὐθὺς ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν· Πληρώσωμεν τὴν δέησιν... Ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην [ὑπονοεῖται μυστικῶς ποιῶντος τοῦ διακόνου τὴν συναπτὴν]. Εὐχὴ μετὰ τὸ Καταξιώσον· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας...».

■ Τ.2, σ. 163 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Εὐχαὶ Ἑωθιναί)

«...μετὰ γοῦν τὴν κάταρξιν τοῦ Θεὸς Κύριος, εὐθὺς λέγει τὰς Εὐχὰς ὁ ἱερεὺς [ὑπονοεῖται μυστικῶς ἀφοῦ παράλληλα ψάλλεται τὸ Θεὸς Κύριος κτλ.]· Εὐχαριστοῦμέν Σοι, Κύριε ...Εὐχὴ ἀντιφώνου δευτέρου... τρίτου ... Εἰρήνη πᾶσιν.».

■ Τ.2, σσ. 164-165 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Πεντηκοστή, Γονυκλισία)

«Ὁ ἱερεὺς τὴν α' Εὐχὴν εἰς ἐπήκοον· Ἀχραντε, ἀμίαντε, ἀναρχε...».

«Καὶ ἐὰν ἐστὶ διάκονος, λέγει τὰ διακονικά, τὰ γραφέντα τρεῖς καὶ τετράκις, ἕως οὗ ἐκτελέσῃ ὁ ἱερεὺς τὰς κάτωθεν γεγραμμένας Εὐχὰς [ἐννοεῖται μυστικῶς...ἕως οὗ], ἔπειτα λέγει τὴν ἐκφώνησιν, ἔπειτα λέγει τὴν Εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας, καὶ οὕτως ψάλλονται τὰ στιχηρά»,

«**μὴ ὄντος δὲ διακόνου**, ἅμα τὸ εἰπεῖν ὁ ἱερεὺς τὰ Διακονικά καὶ τὴν ἐκφώνησιν, λέγει· Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν... καὶ λέγει τὴν Εὐχὴν τῆς κεφαλοκλισίας, μετὰ δὲ τὴν Εὐχὴν καὶ τὴν ἐκφώνησιν ψάλλονται τὰ στιχηρά. **Ψαλλομένων δὲ τῶν στιχηρῶν** λέγει τὰς Εὐχὰς ταύτας ὁ ἱερεὺς τῆς ἀπολύσεως μυστικῶς· Σὸν ἀληθῶς καὶ μέγα... Ἐπισυνάπτει [μυστικῶς ἐννοεῖται] καὶ ταύτην μετὰ τῆς ἀπολύσεως· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας καὶ ὑψιστος... Ἐκφώνησις· Ὅτι ἀγαθός... Εἰρήνη πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς. Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν...».

■ Τ.2, σ. 167 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Ἁγία Θεοφάνεια)

«...ποιεῖ ὁ διάκονος συναπτὴν· Ἐν εἰρήνῃ.... Τῆς Παναγίας... Αὐτῆς δὲ τῆς συναπτῆς ὑπὸ διακόνου λεγομένης, ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται μυστικῶς· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ, ὁ μονογενὴς Υἱός...».

■ Τ.2, σ. 177 (I.M.M. Λαύρας χφ 189 (13^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

[ἄνευ διακόνου] «...ὁ ἱερεὺς θυμιᾷ τὴν κολυμβήθραν, λέγει τὴν συναπτὴν· Ἐν εἰρήνῃ... Τῆς Παναγίας ἀχράντου... Ἐκφώνησις· Ὅτι Σὺ ὁ εὐλογῶν. Καὶ λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν Εὐχὴν ταύτην [Ἡ Εὐχὴ μυστικῶς, μετὰ τὴν ἐκφώνησιν]. Τὰς κεφαλὰς ἡμῶν. Ὁ εὐσπλαγχνός... Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν ταύτην εἰς ἐπήκοον πάντων· Μέγας εἶ, Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 179 (I.M.M. Λαύρας χφ 189 (13^{ος} αἰ.), Ἁγία Θεοφάνεια)

[ἄνευ διακόνου] «...καὶ εὐθὺς ἄρχεται τὰ διακονικά· Ἐν εἰρήνῃ... Ὅτι πρέπει... Εἰρήνῃ πᾶσι. Τὰς κεφαλὰς. Καὶ λέγει τὴν Εὐχὴν ταύτην καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς]· Ὁ εὐσπλαγχνος... Καὶ λέγει τὴν εὐχὴν [ταύτην] εἰς ἐπήκοον πάντων· Δοξάζομέν Σε, ...».

■ Τ.2, σσ. 188-189 (Ἁγία Πετρούπολη (Antonin Kapustin) (13^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

«...καὶ εὐθέως ἄρχεται τὰ διακονικά λέγειν· Ἐν εἰρήνῃ... Ἀντιλαβοῦ... Καὶ ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς] τὴν Εὐχὴν ταύτην· Ὁ εὐσπλαγχνος... Δεῖ εἰδέναι, ὅτι καὶ τὸ Ἀμήν καθ' ἑαυτὸν του λέγει, καὶ ἀνιστάμενος, ἐκφωνεῖ· Μέγας εἰ Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 194 (Σινᾶ χφ 960 (13^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

[ἄνευ διακόνου] «Ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται· Εὐσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεός... Χρὴ γινώσκειν, ὅτι αὐτὴν τὴν Εὐχὴν κατὰ μυστηρίων [μυστικῶς] λέγει, ἀλλὰ καὶ τὸ Ἀμήν, καὶ εὐθὺς τὰ διακονικά· Ἐν εἰρήνῃ... Τῆς Παναγίας ἀχράντου... Τὴν εὐχὴν ταύτην ὀφείλει λέγειν μεγαλοφώνως· Μέγας εἰ Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 208 (Σινᾶ χφ 966 (13^{ος} αἰ.), Βάπτισμα)

[ἄνευ διακόνου] «Εὐχὴ ἦν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς καθ' ἑαυτὸν μυστικῶς· Ὁ εὐσπλαγχνος... Καθ' ἑαυτὸν λέγει τὴν ἐκφώνησιν καὶ τὸ Ἀμήν, εἶτα λέγει ἐκφώνως· Πρόσχωμεν. Μέγας εἰ Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 212 (Σινᾶ χφ 966 (13^{ος} αἰ.), Ἁγία Θεοφάνεια)

«εὐθὺς ἡ συναπτὴ· Ἐν εἰρήνῃ.... Ὁ ἱερεὺς τὴν εὐχὴν καθ' ἑαυτὸν [ἄρα μυστικῶς, καὶ λόγῳ τῆς Συναπτῆς, καὶ λόγῳ τοῦ καθ' ἑαυτὸν]· Κύριε Ἰησοῦ Χριστέ ὁ μονογενὴς Υἱός... Καὶ πληρώσας τὴν Εὐχὴν λέγει καθ' ἑαυτὸν τὸ Ἀμήν, καὶ εὐθὺς ἄρχεται ἐκφώνως· Πρόσχωμεν. Μέγας εἰ Κύριε...».

■ Τ.2, σ. 236 (Σινᾶ χφ 982 (13^{ος} αἰ.), Πεντηκοστή, Γονυκλισία)

«Ὁ ἱερεὺς εὐχεται εἰς ἐπήκοον πάντων τὴν Εὐχὴν· Ἀχραντε, ἀμιάντε,... Ὁ διάκονος· Πληρώσωμεν τὴν δέησιν... Ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν [ἐννοεῖται μυστικῶς], τοῦ διακόνου λέγοντος τὰς αἰτήσεις. Εὐχὴ τῆς ἀπολύσεως· Ὁ Θεὸς ὁ μέγας...».

■ Τ.1, σ. 873 (Vat. χφ 1877 (ἔτους 1292), Ἑσπερινός)

«Ὁ διάκονος συναπτὴν, [δὲν μνημονεύεται κἄν ἡ Εὐχὴ, οὔτε καὶ στὰ ὑπόλοιπα, ἐπειδὴ εἶναι μυστικῶς, παρὰ μόνον ἡ ἐκφώνησις] ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν, ἡ στιχολογία, ... ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν καὶ ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Εἵτα Κύριε ἐκέκραξα.... . ...εἵτα ἡ παροιμία, ὁ διάκονος τὴν ἐκτενῆν, ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν, οἱ πρὸ τοῦ βήματος ψάλλουσι· Καταξίωσον Κύριε. Ποιοῦμεν μετανοίας, ὁ διάκονος τὴν συναπτὴν· Πληρώσωμεν ... μετὰ τῶν αἰτήσεων, ὁ ἱερεὺς τὴν ἐκφώνησιν. Εἰς τὸν στίχον ...».

■ Τ.1, σ. 882 (Vat. χφ 1877 (ἔτους 1292), Τῷ ἁγίῳ καὶ Μεγάλῳ Σαββάτῳ)

«Μετὰ δὲ τὸν προοιμιακὸν ψαλμὸν παρὰ τοῦ διακόνου συναπτὴ μεγάλη, ὁ ἱερεὺς τὴν α'. εὐχὴν τοῦ λυχνικοῦ [ἐνῶ ὁ διάκονος λέγει τὴν Συναπτὴν, ὁ ἱερεὺς παραλλήλως, ἄρα καὶ μυστικῶς τὴν Εὐχὴν], ἔπειτα τὸ Κύριε ἐκέκραξα...».

«... ὁ διάκονος Συναπτὴν μεγάλην, ὁ ἱερεὺς τὴν Εὐχὴν τοῦ Τρισαγίου. ...» (σ. 884).

■ Τ.1, σ. 892 (Vat. χφ 1877 (ἔτους 1292), Ἑσπερινὸς Γονυκλισίας)

«Καὶ οἱ μὲν ψάλλται καὶ ὁ διάκονος τελοῦσι τὰ ἄνωτέρω, ὡς εἴρηται, ὁ δὲ ἱερεὺς ἀκολουθῶς, ἄρξαμένων τῶν ψαλτῶν τὸ ἀντίφωνον, λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν μυστικὴν Εὐχὴν ... Λέγει δὲ ταύτην [τὴν Εὐχὴν] σχολαιότερον, ἵνα, συμπληρουμένης τῆς συναπτῆς ὑπὸ τοῦ διακόνου, πληρῶνῃ καὶ οὗτος τὰς Εὐχὰς, καὶ ἐκφωνῇ τὴν ἐκφώνησιν».

Κανὼν 4᾽ Μεγάλου Βασιλείου

(ἐπικυρωθεὶς διὰ τοῦ β' Κανόνος τῆς Πενθέκτης Οἰκ. Συνόδου)

«[...] τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ τῇ ἀναδείξει τῆς Εὐχαριστίας καὶ τοῦ Ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν Ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος, ἡ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ Μυστήριον τὴν ἰσχύν, ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. [...]».

Εἰκὼν ἀπὸ saint.gr

ΠΗΓΑΙ (ΕΥΧΟΛΟΓΙΟΝ)

Ψαλλόντων τῶν Ψαλτῶν,
ὁ ἱερεὺς ἐπεύχεται τὴν Εὐχὴν

(χρονολογία πηγῶν: μέχρι τὸ 1300, ὅτε ἡ γέννησις τοῦ Ἁγίου Φιλοθέου,
μετέπειτα Πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως)

Συλλογὴ Α. Dmitrievskij (Opisanie) (Ἀ. Δημητριάδης)

■ Τ.2, σ. 62 (Σινᾶ χφ 959 (11^{ος} αἰ.), Ἐγκαίνια Ναοῦ)

«ἐν δὲ τῷ ψάλλεσθαι τὰ εἰρημένα τροπάρια, ἀποτίθεται ὁ Πατριάρχης τὰ ἅγια λείψανα... καὶ ἐπεύχεται ταῦτα [ὑπονοεῖται μυστικῶς, ἀφοῦ παράλληλα ψάλλονται τροπάρια]· Ὁ Θεὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν...».

■ Τ.2, σ. 140 (Σινᾶ χφ 1020 (12-13^{ος} αἰ.), Λειτουργία)

«Ὁ λαὸς τὸ Τρισάγιον. Ὁ ἱερεὺς Εὐχὴ τοῦ Τρισαγίου· Ὁ Θεὸς ὁ ἅγιος... [ὑπονοεῖται μυστικῶς ἐνόσω ψάλλεται τὸ Τρισάγιον]».

■ Τ.2, σσ. 141-142 (Σινᾶ χφ 1020 (12-13^{ος} αἰ.), Λειτουργία)

«Ὁ λαὸς τὸ Χερουβικόν. Εὐχὴ, ἣν ποιεῖ ὁ ἱερεὺς ὑπὲρ ἑαυτοῦ [ἄρα μυστικῶς], εἰσερχομένων τῶν ἁγίων δώρων· Οὐδεὶς ἄξιος...»

■ Τ.2, σ. 157 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Λυχνικόν)

«...ὁ διάκονος τὴν ἐκτενήν, ὄντος τοῦ ἱερέως ἐν τῷ βήματι· Εἵπωμεν πάντες... Ὁ λαός· Κύριε ἐλέησον. Ἐξ ὅλης ψυχῆς... Κύριε παντοκράτωρ... Ἐλέησον ἡμᾶς. Καὶ τοῦ λαοῦ λέγοντος τὸ Κύριε ἐλέησον [ἦτοι τοῦ Διακόνου ποιιοῦντος τὴν ἐκτενήν], ὁ ἱερεὺς λέγει τὴν Εὐχὴν τῆς ἐκτενοῦς [ἐννοεῖται μυστικῶς]· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν, τὴν ἐκτενή...».

■ Τ.2, σσ. 163-164 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Εὐχαὶ Ἑωθιναί)

«Εἴτα λέγει τό Πᾶσα πνοή... Λεγομένου δέ, λέγει ὁ ἱερεὺς [ἐννοεῖται μυστικῶς λεγομένου τοῦ Πᾶσα πνοή] τὴν Εὐχὴν τοῦ [Ἑωθινοῦ] Εὐαγγελίου· Ἐλλαμψον ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν. Ἐκφώνησις λέγεται ἀπὸ τοῦ β' καθίσματος· Ὅτι Σὺ εἶ ὁ φωτισμός...».

«...καὶ ὁ Ν'. μεθ' ὅ, ψαλλομένου τοῦ πεντηκοστοῦ, λέγει ὁ ἱερεὺς [ὑποννοεῖται μυστικῶς] τὴν Εὐχὴν τοῦ πεντηκοστοῦ· Κύριε ὁ Θεὸς ἡμῶν».

«εἴτα οἱ αἱνοὶ. Εὐχὴ [ἐννοεῖται μυστικῶς ψαλλομένων τῶν Αἰνῶν] τοῦ Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ· Αἰνοῦμεν καὶ ὑμνοῦμεν...».

■ Τ.2, σ. 165 (Πάτμου χφ 105 (13^{ος} αἰ.), Πεντηκοστή, Γονυκλισία)

«Ψαλλομένων δὲ τῶν στιχηρῶν λέγει τὰς Εὐχὰς ταύτας ὁ ἱερεὺς τῆς ἀπολύσεως μυστικῶς· Σὸν ἀληθῶς καὶ μέγα».

■ Τ.1, σ. 882 (Vat. χφ 1877 (ἔτους 1292), Τῷ ἁγίῳ καὶ Μεγάλῳ Σαββάτῳ)

«...ποιοῦσι τὴν Εὐχὴν τῆς Εἰσόδου τῆς Λειτουργίας. Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω γίνεται ἐν ὅσῳ ὁ ψάλτης στιχολογεῖ» (σ. 883).

■ Τ.1, σ. 892 (Vat. χφ 1877 (ἔτους 1292), Ἑσπερινὸς Γονυκλισίας)

«Καὶ οἱ μὲν ψάλται καὶ ὁ διάκονος τελοῦσι τὰ ἀνωτέρω, ὡς εἴρηται, ὁ δὲ ἱερεὺς ἀκολουθῶς, ἀρξαμένων τῶν ψαλτῶν τὸ ἀντίφωνον, λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν μυστικὴν Εὐχὴν ... Λέγει δὲ ταύτην [τὴν Εὐχὴν] σχολαιότερον, ἵνα, συμπληρουμένης τῆς συναπτῆς ὑπὸ τοῦ διακόνου, πληρῶνῃ καὶ οὗτος τὰς Εὐχὰς, καὶ ἐκφωνῇ τὴν ἐκφώνησιν».

Τέλος τῆς ἀναφορᾶς πηγῶν.

Ἄρα,

ἐν κατακλείδι, ἡ ἐν Λαοδικεῖα Συνόδος, κατέγραψε τὴν ἐκκλησιαστικὴν τάξιν τῆς ἐποχῆς τῆς (4^{ος} αἰ.) ἡ ὁποῖα ἀσφαλῶς ἦτο προγενέστερη τῆς ἐποχῆς τῆς, καὶ εἶδαμε μέσα ἀπὸ τὶς ἐκτιθέμενες πηγὲς ὅτι ἡ πράξις αὕτη εἶναι ἡ αἰώνιος ἐκκλησιαστικὴ παράδοσις·

«ποιοῦντος τοῦ Διακόνου τὴν Εὐχὴν, ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται»

λέγουν τὰ ἀρχαῖα Εὐχολόγια. Ἐὰν λοιπὸν ἀπὸ τὸ παραπάνω πάρεις μόνο τὸ «ὁ Ἱερεὺς ἐπεύχεται», καταλήγεις σὲ λάθος συμπέρασμα, δηλ. ἐκφώνως ἡ Εὐχή. Ἀλλὰ ἂν τὸ λάβεις πλήρως, ἦτοι «τοῦ Διακόνου ποιοῦντος/λέγοντος τὴν Εὐχὴν, ἐπεύχεται ὁ Ἱερεὺς», τότε ἀποκαλύπτεται ὅτι ἐνὼ προσεύχεται ὁ Λαὸς μετὰ τὴν εἰς ἐπήκοον Εὐχὴ τοῦ Διακόνου, παραλλήλως καὶ μυστικῶς προσεύχεται καὶ ὁ Ἱερεὺς μετὰ τὴν ἱερατικὴ Εὐχή, καὶ οἱ δύο αὐτὲς προσευχὲς ὁμοῦ (ταυτόχρονα, παράλληλα) ἀνέρχονται εἰς τὸν Θεόν.

Πρότασις¹⁹: Εἶναι γεγονὸς ὅτι στὶς ἡμέρες μας ἐξέλιπον οἱ (πολλοὶ) Διάκονοι καὶ ἡ ἀναλογία Διακόνων/Ἱερέων ἐμίκρυνεν, ἐνῶ ἡ Θεία Λειτουργία τῆς Ἐκκλησίας μας εἶναι βασικὰ δομημένη ἀνὰ τοὺς αἰῶνες μετὰ παρουσία Διακόνου καὶ ταυτόχρονη προσευχή <Διακόνου/Ψάλτου/Λαοῦ> καὶ Ἱερέως. Ἡ Ἐκκλησία μας βέβαια προσαρμόστηκε ἀπὸ αἰώνων στὴν προαναφερθεῖσα ἑλλειψιν μετὰ τὶς λύσεις τῶν παραγράφων §6-§7 (σελ. 3· βλ. ἐπίσης στὰ χειρόγραφα, τάξις ἄνευ διακόνου). Ἐμεῖς θὰ ποῦμε ὅτι εἶναι καλύτερα ποὺ ὑπάρχουν περισσότεροι Ἱερεῖς στὶς ἡμέρες μας, παρὰ νὰ ὑπῆρχαν περισσότεροι Διάκονοι καὶ λιγότεροι Ἱερεῖς. Ἡ πρότασις, ἀφορᾷ τὶς ἐνορίες μετὰ 2+ συλλειτουργοῦντες Ἱερεῖς, ποὺ εἶναι ἡ μεγαλύτερη πλειοψηφία εἰς τὰς μεγάλας πόλεις, καὶ ἄνευ Διακόνου. Σὲ αὐτὲς τὶς ἐνορίες, δύναται ἓνας Ἱερεὺς, ἢ οἱ Ἱερεῖς (κατόπιν συννενοήσεως) ἐκ περιτροπῆς, νὰ παίρνει πρὸς στιγμήν τὴν διακονίαν τοῦ Διακόνου²⁰ στὶς διακονικὲς ἐκφωνούμενες Εὐχὲς ἢτοι Συναπτές, κτλ., ἐνὼ ταυτόχρονα νὰ λειτουργεῖ ὁ ἄλλος Ἱερεὺς. Δηλαδή,

κατὰ τὴν διάρκεια τῶν Συναπτῶν, εἰς Ἱερεὺς θὰ ἐκφωνεῖ τὰς Εὐχὰς τοῦ Διακόνου, καὶ ταυτόχρονα ὁ ἄλλος Ἱερεὺς (μυστικῶς ἐννοεῖται) θὰ ποιεῖ τὴν ἱερατικὴ Εὐχή. Ἔτσι θὰ γίνῃ πράξις καὶ τὸ ὁμοῦ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου, καὶ σύνολη ἡ ἀρχαῖα τάξις ἡ καταγραφεῖσα ἀπὸ τὴν ἐν Λαοδικεῖα Σύνοδον.

¹⁹ Εἶναι ἐπίσης καὶ πράξις ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ.

²⁰ Μάρκ. θ' 35.

Σχετικά μας ἄρθρα (διαθέσιμα εἰς τό [Ἀναλόγιον](https://analogion.gr/typikon/liturgy-articles)²¹, καὶ εἰς τό [Academia](https://independent.academia.edu/ΠΔΠ/Liturgical)²²):

1. «[Πῶς ἐτέλεσε ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν «θεῖαν Εὐχαριστίαν» εἰς τὸν Μυστικὸν Δείπνον, μυστικῶς ἢ εἰς ἐπήκοον;](#)», Παν. Δ. Παπαδημητρίου 2/12/2020.
2. «[Τὰ τρία Ἀμήν \(Ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν\) εἰς τὴν μυστικὴν στιγμήν τῆς εὐλογήσεως τοῦ Ἁγίου Ἄρτου καὶ τοῦ Ἁγίου Ποτηρίου](#)», Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 8/11/2020 (27/10/20).
3. «[Διάταξις τῆς Θείας Λειτουργίας 1334, Ἁγίου Φιλοθέου](#)», V.480 [ΔΘΛ], Π. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 23/11/2020).
4. «[Διάταξις τῆς Πατριαρχικῆς Λειτουργίας 1386 \(Ἁγία Σοφία\), παρὰ τοῦ πρωτονοταρίου τῆς Ἁγίας Σοφίας, διακ. Δημητρίου Γεμιστοῦ](#)», V.135 [ΔΘΛ], Π. Δ. Παπαδημητρίου (πρόχειρον, 22/11/2020).
5. «[Σύγχρονοι \(Ἅγιοι\) Γέροντες καὶ οἱ Μυστικὲς Εὐχὲς](#)», Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 8/2/2022.
6. «[Ὁ ἸΘ' Κανὼν τῆς Συνόδου τῆς Λαοδικείας \(364\), καὶ ἡ ἀνάγνωσις τῶν Λειτουργικῶν Εὐχῶν](#)», Παν. Δ. Παπαδημητρίου, 3/4/2022.

Τέλος, καὶ τῷ Θεῷ

Δόξα πάντων ἕνεκεν

²¹ <https://analogion.gr/typikon/liturgy-articles>.

²² <https://independent.academia.edu/ΠΔΠ/Liturgical>.